

АНОТАЦІЇ

Анатолій Авраменко

Досвід створення історичної карти Катеринославського козацького війська

У статті аналізується інформація, що дозволяє вперше створити історичну карту Катеринославського козацького війська. Прокоментовані помилкові відомості про військо, що потрапили в радянські, російські й українські енциклопедії. Карта показує розміщення різних соціальних категорій населення, які зараховано до складу війська в 1787–1790 рр., зміни територіального складу війська.

Ключові слова: козаки, військо, Катеринослав.

Ярослава Верменич

Від історичної географії до геоісторії: парадигми зближення

Стаття присвячена висвітленню місця й ролі сучасних геокультурних підходів у контексті формування образу регіонів та аналізу регіональної структури соціумів. Оновлення регіонального ракурсу наукового пізнання, розгляд регіону як соціокультурної спільноти сприяє розрізненню понять «історична географія» та «геоісторія» й формуванню нової просторової дослідницької парадигми.

Ключові слова: історична географія, геоісторія, регіон, соціум.

Анастасія Вітрянська

Географічні карти XVII–XVIII ст. у колекції Національного музею історії України

У статті досліджуються географічні карти з колекції Національного музею історії України, що датуються XVII–XVIII ст., та висвітлюється процес їх атрибуції. Уміщені біографічні дані картографів та граверів.

Ключові слова: географічні карти, картографія, Гоманн Йоганн Баптист, Зойтер Маттеус, П'єр Дюваль, Національний музей історії України.

Александр Дрбал, Карел Радей

Тарас Шевченко: мандри та науки про Землю і Всесвіт

У статті описано участь великого українського поета й художника Тараса Шевченка (1814–1861) у Аральській описовій та Каратауській (геологічній) експедиціях. Уперше означено методи й прилади астрономічних спостережень і топографічних знімань, які застосовувались в Аральській експедиції. Відзначено контакти поета з астрономами й геодезистами. Зроблено спробу по-новому інтерпретувати деякі його акварелі та малюнки й виявити вплив на його творчість астрономічних і геодезичних знань.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Олексій Бутаков, Олексій Макшеев, Аральська експедиція, Каратауська експедиція.

Дмитро Ісаєв

Історичні карти в геополітичному моделюванні

У статті викладено погляд на проблему практичного використання історичних карт, що можуть бути не тільки навчальними посібниками або ілюстраціями до академічних праць, а й інструментом геополітичного моделювання. Застосування історико-порівняльного методу в геополітичній науці передбачає зіставлення карт тієї самої території, але різних епох, та проведення історичних паралелей. На прикладах показано, що сліди політичних ландшафтів минулого, зафіксовані на історичних картах, мають тенденцію до поновлення й можуть зберігатися дуже довго, а іноді й вічно. Ця особливість історичного процесу може бути використана для прогнозування розвитку політичної ситуації в окремих країнах та навіть у цілому світі.

Ключові слова: історична карта, історико-порівняльний метод, політичний ландшафт, геополітичне моделювання.

Георгій Козубовський

Про Буго-Прип'ятський шлях у середині XIV ст.

Стаття присвячена проблемі торговельних і економічних зв'язків між Мазовією й русько-литовськими князівствами. Аналізується питання про існування торговельних шляхів в басейні Прип'яті в середині XIV ст. Знахідки празьких грошів Яна I

Люксембурзького (1310–1346) і Карла I (1346–1378) позначають найважливіші центри на торговому шляху в середині XIV ст.

Ключові слова: XIV ст., Наримунт, Буго-Прип'ятський шлях, празькі гроші, сіль.

Олексій Марченко

Створення «Національного атласу України» як етап розвитку історико-географічних і картографічних знань в Інституті історії України НАН України

У статті досліджується розвиток історико-географічних і картографічних студій в Інституті історії України НАН України за радянської доби на прикладі створення «Національного атласу України» в УРСР. Аналізуються основні напрямки досліджень учених Інституту історії АН УРСР у зазначений період. Підкреслюється формування історико-географічного осередку в Інституті історії України НАН України в УРСР.

Ключові слова: історична географія, «Національний атлас України», Інститут історії України НАН України, карта, історичний атлас.

Неоніла Падюка

Українці на етнічних картах першої половини XIX ст.

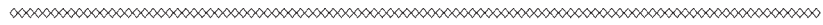
У статті розглядаються етнічні карти другої половини XVIII – першої половини XIX ст., які відображають ареал розселення українців. Зокрема, аналізуються ті, які фіксують українсько-білоруську, українсько-російську, українсько-румунську, українсько-словацьку та українсько-угорську етнічні межі.

Ключові слова: українці, русини, етнічна карта, етнічні межі, етнічні території.

Ярослав Пилипчук

Завоювання батьківщини угорцями та їхні походи на Балкани

Стаття присвячена завоюванню батьківщини угорцями та їхній участі в балканській політиці. До кінця IX ст. угорці напали на практично всіх своїх сусідів. Їхній альянс з Візантією був нетри-

валим і датувався тільки закінченням IX ст. Війна угорців на стороні ромеїв проти болгарського царя Симеона мала важливі наслідки. Болгари, щоб ефективно протистояти угорцям, найняли печенігів, котрі змусили угорців мігрувати з Етелькоза. Вони переселились до Паннонії та знищили Велику Моравію під час війн кінця IX – початку X ст. Для походу проти ромеїв 934 р. угорці уклали союз з печенігами. Походи на Візантію розглядались угорцями як шанс поповнити казну, зокрема походи 943 та 959 рр. були здійснені саме з такою метою. Вони були зупинені поразками від ромеїв 961 і 970 рр.

Ключові слова: угорці, болгари, Візантія, Трансильванія, Паннонія.

Ярослав Пилипчук

Історична географія володінь саамів у Середньовіччі

Стаття присвячена історичній географії саамів у Середньовіччі. У ранньому Середньовіччі землі саамів охоплювали не тільки тундру, а й лісові території. Фінська та карельська експансія витиснула їх на північ у XIII ст. Тоді ж норвежці та росіяни досягнули домовленості про північний кордон і розподіл данини з саамів. Суперництво між Данією та Росією в XVI–XVII ст. обумовило колонізацію Європейської Півночі норвежцями та росіянами. Вона здійснювалась ченцями, місіонерами та купцями. Лютеранські пастори наvertsали саамів до християнства, вели наступ на їхню традиційну культуру та язичницькі вірування.

Ключові слова: саами, норвежці, росіяни, місіонери, ченці, купці, Данія, Європейська Північ.

Богдан Смерека

Кам'янецьке староство Львівської землі Руського воєводства в XVI–XVIII ст. (у світлі фіскальних джерел)

Опираючись на фіскальні документи (генеральні люстрації, інвентарі, поборові реєстри), автором здійснено спробу охарактеризувати адміністративно-територіальний та соціально-економічний розвиток Кам'янецького староства, що знаходилося на півночі Львівської землі Руського воєводства, в долині ріки Західний Буг.

Встановлено імена очільників староства протягом XVI–XVIII ст. Відстежено територіальні зміни в комплексі та з'ясовано їхні причини. Досліджено кількісний та етнічний склад міст і сіл королівщини, а також фактори появи та занепаду поселень.

Ключові слова: фіскальні джерела, історична географія, історична демографія.

Сергій Хведченя

«Шлях із Варягів у Греки»:

з давніх-давен і до сьогодення

«Шлях із Варягів у Греки» – одна з найдавніших торговельних магістралей на теренах колишньої Київської Русі. Згідно з літописними відомостями, одним із перших і найвідоміших людей, які мандрували ним, був апостол Андрій Первозванний. У даній статті розглянуто історичні факти й основні гіпотези, що пов'язані з його подорожжю до Скіфії й тих земель, де потім повстала й розквітла Київська Русь. Зроблено спробу відтворити кінцеві пункти легендарного шляху, уміщено розповідь про сучасні експедиції цим маршрутом.

Ключові слова: торговельний шлях, варяги, греки, Київська Русь, літопис.

АННОТАЦИИ

Анатолий Авраменко

Опыт создания исторической карты Екатеринославского казачьего войска

В статье анализируется информация, позволяющая впервые создать историческую карту Екатеринославского казачьего войска. Прокомментированы ошибочные ведомости о войске, попавшие в советские, российские и украинские энциклопедии. Карта показывает размещение различных социальных категорий населения, зачисленных в состав войска в 1787–1790 гг., изменение территории войска.

Ключевые слова: казаки, войско, Екатеринослав.

Ярослава Верменич

От исторической географии к геоистории: парадигмы сближения

Статья посвящена исследованию места и роли современных геокультурных подходов в контексте формирования образов регионов и анализа региональной структуры социумов. Обновление регионального ракурса научного познания, рассмотрение региона как социокультурной общности способствует разграничению понятий «историческая география» и «геоистория» и формированию новой пространственной исследовательской парадигмы.

Ключевые слова: историческая география, геоистория, регион, социум.

Анастасия Витрянская

Географические карты XVII–XVIII вв. в коллекции Национального музея истории Украины

В статье исследуются географические карты из коллекции Национального музея истории Украины, датируемые XVII–XVIII вв., и освещается процесс их атрибуции. Вмещены биографии картографов и граверов.

Ключевые слова: географические карты, картография, Гоманн Иоганн Баптист, Зойтер Маттеус, Пьер Дюваль, Национальный музей истории Украины.

ANNOTATIONS

Anatolii Avramenko

An experience of creation of Katerynoslav's cossack troops historical map

The article analyzes the information that allows creating a historical map of Katerynoslav Cossack army. There is commented on erroneous information about the army, ranked in the Soviet, Russian and Ukrainian encyclopedias. The map shows the location of the various social categories of the population enrolled in the army in the 1787–1790 years and changing area of troops.

Keywords: Cossacks, army, Katerynoslav.

Yaroslava Vermenych

**From historical geography to geohistory:
the paradigm of rapprochement**

In the article the author defines the place and the role of modern geo-cultural approaches in the context of region image formation and analysis of regional social structure. Renewal of regional perspective of scientific knowledge, consideration of the region as a socio-cultural community serves to distinguish the concepts of «Historical Geography» and «Geohistory» and the establishing of a new spatial research paradigm.

Keywords: historical geography, geohistory, region, society.

Anastasiia Vitrianska

**Geographic maps of the 17th–18th centuries in the collections
of the National Museum of History of Ukraine**

The article is dedicated to geographical maps dating back to 17th–18th centuries from the collection of the National Museum of history of Ukraine and the process of attribution. Biographies of cartographers and engravers are also included.

Keywords: Geographical maps, cartography, Homann, Johann Baptist, Seutter, Matthäus, Duval Pierre, the National Museum of History of the Ukraine.

journey to Scythia and those lands that then arose and flourished Kyivan Rus were analyzed in this paper. The attempt to recreate the final points of the legendary track, inserted the story of modern expedition on this route was made.

Keywords: trade route, Varangians, Greeks, Kyivan Rus, chronicle.

Georgii Kozubovskii

About the Buh-Prypiat rout in the middle of the 14th century

The article is devoted to the problems of the trade and economic relations between Mazowij and Russian-Lithuania principalities. An issue of trade routes existence in the Prypiat river reign in the middle of the 14th century is analysed. The findines of John I of Luxembourg (1310–1346) and Karl I (1346–1378) marc the most important centers on the trade routes in the middle of the 14th century.

Keywords: 14th century, Narymunt, Bug-Prypiat rout, Prague groschen, salt.

Oleksii Marchenko

The creating of the National atlas of Ukraine as development stage of historical-geographical and cartographic knowledge in the Institute of History of NAS Ukraine

The article highlights the development of historical and geographical and cartographical studies in the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine during creating the National Atlas of Ukraine in the USSR. It provides analysis of the main directions of research by scientists of the Institute of History of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in this period. Special emphasis was made on the formation of historical and geographical nucleus in the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine in the USSR.

Keywords: historical geography, the National Atlas of Ukraine, the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, map, historical atlas.

far-reaching consequences. Bulgarians to effectively confront the Hungarians hired Pechenegs, who expelled Hungarians from Etelköz. Migrating Hungarians settled in Pannonia and crushed state of Great Moravia during wars of the end of the 9th – beginning of the 10th centuries. For campaign against the Romans in 934, Hungarians formed an alliance with the Pechenegs. Raids to Byzantium considers Hungarians as a chance to boost the coffers. Campaigns of 943 and 959 were carried out for this purpose. Hungarian campaigns were stopped by the Byzantines in 961 and 970. Most of the names of the Bulgarians, Wallachians and Slavs in Hungarian Sources are fictional, but the wars against the Slavs and Wallachians in Transylvania and the Carpathians were real.

Keywords: Hungarians, Bulgarians, Byzantines, Transylvania, Pannonia.

Bohdan Smereka

Kamianets' starostwo of Lviv land of Rus' voivodship in the 16th–18th centuries (in light of fiscal sources)

Based on fiscal documents (general lustrations, inventory, tax registers), the author made an attempt to characterize the administrative-territorial and socio-economic development of Kamianets' starostwo, located in the north of Lviv land of Rus' voivodship, in the valley of the Western Bug. The names of starostwo heads during 16th–18th centuries were established. The territorial changes of complex were tracked and their causes were found. A quantitative and ethnic composition of the towns and villages of crown domain and factors of emergence and decline of the settlements were studied.

Keywords: fiscal sources, historical geography, historical demography.